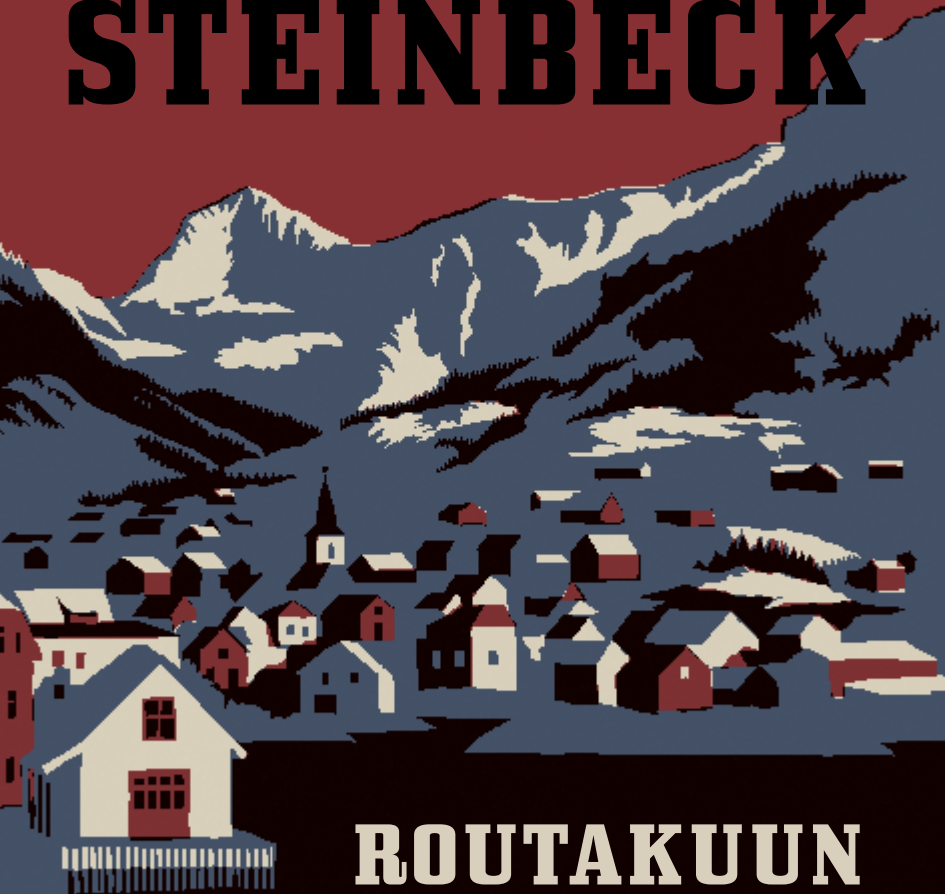

KELTAINEN KIRJASTO

NOBEL

JOHN STEINBECK

ROUTAKUUN
AIKA

KELTAINEN KIRJASTO

JOHN STEINBECK

Routakuun aika

Suomentanut

PIRKKO TALVIO-JAATINEN

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI
HELSINKI

Englanninkielinen alkuteos *The Moon is Down* ilmestyi Yhdysvalloissa 1942

Copyright © John Steinbeck 1942

Published by arrangement with Lennart Sane Agency AB.

Aiemmin julkaistu suomeksi SSKK:n yhteisniteenä 1989.

Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Tammi 2016

Painettu EU:ssa

ISBN 978-951-31-8759-0

*Pat Coville –
mainiolle kustantajalle
ja mainiolle ystävälle*

1

Kello kymmenen neljäkymmentäviisi kaikki oli ohi. Kaupunki oli miehitetty, puolustajat lyöty ja sota sodittu. Miehittäjä oli valmistautunut tähän operaatioon yhtä huolellisesti kuin toisiin, suurempiin. Tänä sunnuntai-aamuna postimestari ja poliisimestari olivat lähteneet kaulaan pidetyn kauppias Corellin veneellä. Hän oli lainannut heille merikelpoisen purtensa koko päiväksi. Postimestari ja poliisimestari olivat usean kilometrin päässä ulapalla kun pieni tumma maihinnousualus täynnä miehiä ohitti heidät äänettömästi. Asia kuului ehdottomasti heille kaupungin virkamiehinä, ja kaksikko käänsi keulan kohti rantaa, mutta pataljoona oli tietysti jo ottanut vallan kaupungissa kun he vihdoinkin pääsivät satamaan. Poliisimestari ja postimestari eivät edes päässeet omiin virkahuoneisiinsa kaupungintalossa, ja kun he vaativat oikeuttaan heidät otettiin sotavangeiksi ja pantiin telkien taakse kaupungin vankilaan.

Paikalliset varusmiehet, kaikki kaksitoista, olivat myös olleet poissa kaupungista tänä sunnuntai-aamuna, sillä

suosittu kauppias Corell oli lahjoittanut lounaan, maali-
taulut, ammukset ja palkinnot ampumakilpailuun joka
oli määrä pitää yhdeksän kilometriä kaupungista tun-
turin kupeella, ihastuttavassa notkelmassa jonka Corell
omisti. Varusmiehet, rotevia kömpelöitä poikia kaikki,
kuulivat lentokoneet ja näkivät sitten kaukaa laskuvar-
jot, ja he palasivat kaupunkiin juoksumarssia. Heidän
tullessaan miehittäjä oli pystyttänyt tien kummallekin
puolen konekiväärit. Kömpelöt nuoret sotilaat, joilla oli
kovin vähän kokemusta sodasta eikä sitäkään vähää tap-
piosta, avasivat tulen kivääreillään. Konekiväärit rätsi-
vät hetken ja kuudesta sotilaasta tuli kuolleita seulaksi
ammuttuja myttyjä, ja kolmesta puolikuolleita seulaksi
ammuttuja myttyjä, ja kolme sotilasta pakeni tuntureille
kivääreineen.

Kello kymmenen kolmekymmentä miehittäjän torvi-
soittokunta soitti kaunista ja hempeätä musiikkia kau-
pungin torilla kaupunkilaisten seistessä suu puoliavoii-
mena ja silmät hämmästyneinä kuunnellen musiikkia ja
tuijottaen harmaakypäräisiä miehiä, jotka kantoivat käsi-
varrellaan konepistoolia.

Kello kymmenen kolmekymmentäkahdeksan kuusi
seulaksi ammuttua oli haudattu, laskuvarjot oli laskos-
tettu ja pataljoona oli majoitettu kauppias Corellin sata-
massa sijaitsevaan varastoon, jonka hyllyillä oli huopia ja
varasänkyjä kokonaiselle pataljoonalle.

Kello kymmenen neljäkymmentäviisi vanha pormes-
tari Orden oli saanut virallisen vaatimuksen ottaa vastaan
miehittäjien komentaja, eversti Lanser audienssissa tasan

kello yksitoista viisihuoneisessa pormestarin virkatalossa, jota kaupunkilaiset kutsuivat pormestarin palatsiksi.

Palatsin sali oli varsin ihastuttava ja viihtyisä. Kullatut tuolit, joiden kangas oli kulunut, oli aseteltu jäykästi paikoilleen, kuin liian monta toimetonta palvelijaa. Kaareva marmoritakka vaali pikku kekoaan punaista liekitöntä lämpöä, ja takan edustalla oli käsinmaalattu hiilikoppa. Takanreunuksella pulleiden maljakkojen vartioimana jökötti iso kruusattu posliinikello, jota peitti lauma kiipeileviä kerubeja. Huoneen tapetit olivat tummanpunaiset, kultakuvioiset, ja kaikki listat ja muut puuosat olivat valkoisia, sieviä ja puhtaita. Seinillä riippuvat taulut olivat enimmäkseen keskittyneet kuvaamaan vaaraan joutuneita lapsia pelastavien isojen koirien hämmästyttävää sankarillisuutta. Vesi, tuli tai edes maanjäristys ei voinut nitistää lasta, jos vain käsillä oli iso koira.

Takan vieressä istui vanha tohtori Winter, kaupungin historiankirjoittaja ja lääkäri, parrakkaana ja vaatimattomana ja hyvänsuopana. Hän tarkkaili hämmästyksissään peukaloitaan jotka pyörivät lakkaamatta toistensa ympäri hänen sylissään. Tohtori Winter oli niin mutkattoman vaatimaton että vain syvälinen ihminen olisi tunnistanut hänet syvälliseksi. Hän katsahti Josefia, pormestarin palvelusmiestä, nähdäkseen oliko Josef huomannut hänen peukaloidensa oudon kieppumisen.

”Kello yksitoistako”, tohtori Winter kysyi.

Ja Josef vastasi hajamielisesti: ”Kyllä, herra tohtori. Viestissä sanottiin kello yksitoista.”

”Luitko sinä viestin?”

”Enhän minä, herra tohtori. Herra pormestari luki sen minulle.”

Ja Josef jatkoi tarkastuskierrostaan kullatulta tuoilta toiselle nähdäkseen, oliko jokin niistä siirtynyt paikalta johon hän oli viimeksi asettanut sen. Josefilla oli tapa katsella huonekaluja tuikeasti, varmana että ne olivat niskuroivia, juonikkaita tai pölyisiä. Maailmassa jossa pormestari Orden johti ihmisiä, Josef johti huonekaluja, hopeita ja astioita. Josef oli vanhahko ja kuivakka ja totinen, ja hänen elämänsä oli niin monimutkaista että vain syvälinen ihminen olisi tunnistanut hänet yksinkertaiseksi. Hän ei nähnyt tohtori Winterin pyörähtelevissä peukaloissa mitään hämmästyttävää; totta puheen ne ärsyttivät häntä. Josef epäili, että oli tekeillä jotakin varsin merkittävää; olihan kaupunki sentään täynnä vieraan maan sotilaita ja paikallinen armeija tapettu tai vankina. Josefin pitäisi ennemmin tai myöhemmin muovata jonkinlainen mielipide tästä kaikesta. Hän ei hyväksynyt minkäänmoista suruttomuutta, ei peukalonpyöritystä, ei temppuילua huonekalujen taholta. Tohtori Winter siirsi tuoliaan pari senttiä sille osoitetulta paikalta ja Josef odotti kärsimättömästi tilaisuutta siirtää se takaisin.

”Kello yksitoista”, tohtori Winter toisti. ”Ja he myös ovat täällä silloin. Täsmällistä kansaa, Josef.”

Ja Josef vastasi, kuuntelematta: ”Niin, herra tohtori.”

”Täsmällistä kansaa”, tohtori toisti.

”Niin, herra tohtori”, Josef sanoi.

”Täsmällistä toimintaa ja koneita.”

”Niin, herra tohtori.”

”He kiiruhtavat kohti kohtaloaan ikään kuin se ei odottaisi. He työntävät vierivää maailmaa eteenpäin hartiavoimin.”

Ja Josef sanoi ”Aivan niin, herra tohtori”, yksinkertaisesti koska oli väsynyt sanomaan ”Niin, herra tohtori”.

Josef ei hyväksynyt keskustelun sävyä, koska se ei auttanut häntä rakentamaan mielipidettä mistään. Jos Josef huomauttaisi kokille myöhemmin iltapäivällä ”Täsmällistä kansaa, Annie”, siinä ei olisi järkeä. Annie kysyisi ”Ketkä?” ja sitten ”Miksi?” ja sanoisi lopuksi ”Pötypuhetta, Josef”. Josef oli kokeillut tohtori Winterin lausahduksia alakerrassa, ja tulos oli aina sama: Annie havaitsi ne aina pötypuheeksi.

Tohtori Winter kohotti katseensa peukaloistaan ja katseli hetken miten Josef piti kurinpalautusta tuoleille. ”Mitä pormestari tekee?”

”Pukeutuu ottaakseen everstin vastaan, herra tohtori.”

”Etkä ole auttamassa? Hän ei ole asiallisesti pukeutunut, jos pukeutuu yksin.”

”Rouva pormestarinna auttaa häntä. Rouva tahtoo, että hän esiintyy edukseen. Rouva” – Josef punastui hiukan – ”nyppii karvoja hänen korvistaan, herra tohtori. Se kutittaa. Hän ei anna minun nyppiä niitä.”

”Totta kai se kutittaa”, tohtori Winter sanoi.

”Rouva tahtoo välttämättä”, sanoi Josef.

Tohtori Winter naurahti odottamatta. Hän nousi ja ojensi kädet tulta kohti, ja Josef syöksähti taitavasti hänen taakseen ja palautti tuolin oikealle paikalleen.

”Me olemme mainioita”, tohtori sanoi. ”Maamme on luhistumassa, kaupunkimme on valloitettu, pormestari valmistautuu ottamaan valloittajan vastaan ja rouva pormestarinna pitelee vastaan pyristelevää pormestaria niskasta ja nyppii karvoja hänen korvistaan.”

”Hän alkoi olla erittäin takkuinen”, Josef sanoi. ”Myös kulmakarvat: Herra pormestari tuohtuu vielä pahemmin kulmakarvojen nyppimisestä kuin korvakarvojen. Hän sanoo, että se sattuu. Epäilen tokko edes armon rouva onnistuu siinä.”

”Hän yrittää”, tohtori Winter sanoi.

”Hän tahtoo, että herra pormestari esiintyy edukseen, herra tohtori.”

Oven lasi-ikkunasta katsoivat kypärän varjostamat kasvot ja oveen koputettiin. Osa lämmintä valoa tuntui katoavan huoneesta; tilalle tuli vähän harmaata.

Tohtori Winter vilkaisi takanreunuksen kelloa. ”He tulivat aikaisin. Päästä heidät sisään, Josef.”

Josef meni ovelle ja avasi sen. Sisään astui sotilas, jolla oli pitkä mantteli. Hänellä oli kypärä päässä ja hän kannatteli kyynärtaipeessaan konepistoolia. Hän silmäili nopeasti huonetta ja astui sitten sivuun. Hänen takanaan oviaukossa seisoi upseeri. Upseerin univormu oli tavallinen, ja sotilasarvo näkyi vain olkalaatoista.

Upseeri astui sisään ja katsoi tohtori Winteriä. Hän toi jotenkin mieleen pilakuvan englantilaisesta herrasmiehestä. Hän oli hiukan kumara; kasvot olivat punakat, nenä pitkä mutta laatuunkäypä; hän näytti viihtyvän univormussaan suunnilleen yhtä huonosti kuin tyypilli-

nen englantilainen esikuntaupseeri. Hän seisoi kynnyksellä tuijottaen tohtori Winteriä ja sanoi: ”Oletteko te pormestari Orden, sir?”

Tohtori Winter hymyili. ”Ei, en ole.”

”Olette siis virkailija?”

”Ei, minä olen kaupungin lääkäri ja pormestarin ystävä.”

”Missä pormestari Orden on?” upseeri kysyi.

”Pukeutumassa ottaakseen teidät vastaan. Oletteko te eversti?”

”Ei, en ole. Minä olen kapteeni Bentick.” Hän kumarsi, ja tohtori vastasi niukalla kumarruksella. Kapteeni Bentick jatkoi, kuin hiukan hämillään siitä mitä hänen oli sanottava: ”Meidän ohjesääntömme vaativat, että tutkimme tilat mahdollisten aseiden varalta, sir, ennen kuin komentava upseeri tulee sisään. Tarkoituksemme ei ole loukata, sir.” Ja hän huusi olkansa yli: ”Kersantti!”

Kersantti siirtyi nopeasti Josefin luokse, siveli käsillään hänen taskujaan ja sanoi: ”Ei mitään, herra kapteeni.”

Kapteeni Bentick sanoi tohtori Winterille: ”Toivon että suotte anteeksi.” Ja kersantti meni tohtorin luokse ja taputteli tämän taskuja. Hänen kätensä pysähtyi takin sisätaskun kohdalle. Hän sujautti kätensä takin sisään, otti taskusta pienen litteän nahkakotelon ja vei sen kapteeni Bentickille. Kapteeni avasi kotelon ja näki pikku valikoiman yksinkertaisia kirurgin instrumentteja – kaksi skalpellia, muutaman neulan, muutaman puristimen, ruiskun. Hän sulki kotelon ja ojensi sen takaisin tohtorille.

”Minä olen nähkääs maalaislääkäri”, tohtori sanoi. ”Kerran minun oli pakko leikata umpisuoli keittiöveitsellä. Olen pitänyt näitä aina mukana siitä lähtien.”

”Talossa on käsittääkseni pari asetta?” kapteeni Bentick sanoi. Hän otti taskustaan pienen nahkakantisen vihkon ja aukaisi sen.

”Olette perusteellisia”, tohtori Winter sanoi.

”Täköläinen miehemme on tehnyt täällä työtään jo jonkin aikaa.”

”Oletan, että ette kertoisi kuka hän on?” tohtori Winter sanoi.

”Hänen työnsä on tehty”, Bentick vastasi. ”Minun olettaakseni ei haittaa, vaikka kerronkin. Hänen nimensä on Corell.”

Ja tohtori Winter sanoi hämmästyneenä: ”George Corell? Ei, mutta se ei voi olla mahdollista! Hän on tehnyt paljon tämän kaupungin hyväksi. Hänhän jopa lahjoitti palkinnot tänänaamuisiin ampumakilpailuihin tuntu- rilla.” Ja kun hän sanoi sen, alkoi hänelle valjeta mitä oli tapahtunut, ja hänen suunsa sulkeutui hitaasti, ja sitten hän sanoi: ”Käsitän; siksi hän siis järjesti ampumakilpailun. Aivan, käsitän. Mutta että George Corell – kuulostaa mahdottomalta!”

Vasemmanpuoleinen ovi avautui ja pormestari Orden tuli huoneeseen; hän kaiveli oikeaa korvaansa pikkurillillään. Hänellä oli virallinen aamupäiväasunsa ja virkakäädyt kaulassa. Hänellä oli iso valkoinen viiksipehkonen alla ja kaksi pienempää pehkoa, yksi kummankin

silmän yläpuolella. Hänen valkoinen tukkansa oli niin vastaharjattu että hiukset pinnistelivät vasta nyt päästäkseen vapaiksi ja pystyyn. Hän oli ollut pormestari niin kauan että oli samastunut kaupunkilaisten mielessä käsitteeseen pormestari. Jopa aikuiset kaupunkilaiset näkivät sielunsa silmin pormestari Ordenin joka kerta nähdessään sanan ”pormestari” kirjoitettuna tai painettuna. Hän oli yhtä virkansa kanssa. Virka oli antanut hänelle arvokkuutta, ja hän antoi sille lämpöä.

Hänen takaansa ilmestyi pormestarinna, pieni ja rypyinen ja kiivas nainen. Hän katsoi luoneensa tämän miehen umpipuusta, keksineensä hänet itse, ja oli varma että pystyisi vielä parempaan, jos saisi aloittaa alusta. Hän oli vain pari kertaa elämänsä aikana ymmärtänyt täysin miehensä olemuksen, mutta tuntemansa osan hän tunsiperusteellisesti ja hyvin. Pormestarin pieninkään mielihalu tai vaiva, huolimattomuus tai ikävä juonne ei jäänyt häneltä näkemättä; yksikään pormestarin ajatus tai unelma tai kaipuu ei tavoittanut häntä. Ja silti hän oli nähnyt tähdet useita kertoja elämässään.

Hän astui pormestarin ohi, tarttui tämän käteen, veti sormen pois ärtyneestä korvasta ja työnsi pormestarin käden kylkeä vasten kuin olisi nykäissyt vauvalta peukun suusta.

”Minä en usko hetkeäkään, että se sattuisi niin paljon kuin sinä väität”, hän sanoi, ja jatkoi tohtori Winterille: ”Hän ei anna minun laittaa kulmakarvojaan kuntoon.”

”Se sattuu”, sanoi pormestari Orden.

”Olkoon sitten, minkäs minä mahdan jos tahdot olla

tuon näköinen.” Hän oikaisi pormestarin ennestään suoraa solmiota. ”Olen iloinen että olette täällä, tohtori. Kuinka monta niitä luulette tulevan?” Ja vasta sitten hän nosti katseensa ja näki kapteeni Bentickin. ”Hyvänen aika, eversti!”

”Ei, rouva, minä tulin vain valmistelemaan everstin tuloa”, kapteeni sanoi. ”Kersantti!”

Kersantti, joka oli käännellyt tyynyjä ja kurkistellut taulujen taakse, kiirehti pormestari Ordenin luokse ja tunnusteli tämän taskut.

Kapteeni Bentick sanoi: ”Suokaa anteeksi hänelle, sir, meidän määräyksemme ovat nämä.”

Hän vilkaisi taas kädessään olevaan pikku vihkoon.

”Herra pormestari, teillä on minun tietojeni mukaan täällä tuliaseita. Kaksi kappaletta, eikö niin?”

”Tuliaseitako?” pormestari toisti. ”Tarkoitatte kai pysyjä. Totta, minulla on haulikko ja metsästyskivääri.” Hän jatkoi torjuvasti: ”Minä en nähkääs juuri metsästä enää. Ajattelen aina aikovani ja sitten metsästyskausi alkaa, enkä lähde metsälle. En saa siitä enää samaa mielihyvää kuin ennen.”

Kapteeni Bentick ei antanut periksi. ”Missä nämä pysyvät ovat, herra pormestari?”

Pormestari hieroi leukaansa ja yritti pohtia. ”Kas, mietitäänpä –” Hän kääntyi kysymään rouvalta: ”Eivätkö ne olleetkin sen makuuhuoneen komeron perällä missä kävelykepitkin?”

”Kyllä vain”, rouva vastasi, ”ja joka ikinen vaatekappale siinä komerossa löyhkää aserasvalta. Toivon että panisit ne jonnekin muualle.”

”Kersantti!” kapteeni Bentick komensi, ja kersantti lähti ripeästi makuuhuoneeseen.

”Tämä on ikävä velvollisuutemme. Pahoittelen”, kapteeni sanoi.

Kersantti palasi kantaen kaksipiippuista haulikkoa ja näppäränpuoleista metsästyskivääriä, jossa oli olkahihna. Hän asetti ne nojalleen seinää vasten ulko-oven viereen.

”Ei muuta. Kiitos, teidän ylhäisyytenne. Kiitos, madame.”

Hän kääntyi ja kumarsi kevyesti tohtori Winterille.

”Kiitos, tohtori. Eversti Lanser tulee aivan heti. Näkemiin!”

Ja hän poistui etuovesta jäljessään kersantti, joka kantoi vasemmalla kädellä kahta pyssyä ja oikeassa kyynärtaipeessa konepistoolia.

”Minä luulin jo hetken häntä everstiksi”, pormestarin rouva sanoi. ”Melko miellyttävän näköinen nuori mies.”

”Ehei, hän vain suojasi everstiä”, tohtori sanoi pilkallisesti.

Pormestarinna mietti: ”Kuinkahan monta upseeria on tulossa?” Ja hän katsoi Josefia ja huomasi tämän salakuuntelevan häpeämättömästi. Hän puisti päätään palvelijalle ja rypisti otsaansa, ja Josef uppoutui taas pikku puuhiinsa. Aloitti pölynpyyhkimisen alusta.

Ja pormestarinna sanoi: ”Kuinkahan monta luulette tulevan?”

Tohtori Winter kiskaisi vihaisesti itselleen tuolin ja istahti taas. ”En tiedä.”

”Niin no –” pormestarinna rypisteli otsaansa Josefille. ”Kas, me olemme miettineet sitä. Pitäisikö heille tarjota teetä, tai lasi viiniä? Ja jos meidän pitäisi, en tiedä kuinka monta on tulossa, ja mitäs me siinä tapauksessa teemme?”

Tohtori Winter puisti päätään ja hymyili. ”Minä en tiedä. On niin pitkä aika siitä, kun me valloitimme kehtään, tai kukaan valloitti meidät. Minä en tiedä miten on tapana.”

Pormestari Orden tunki sormensa takaisin kutiavaan korvaan. ”Minusta meidän ei pitäisi”, hän sanoi. ”En usko että ihmiset katsoisivat hyvällä. Minä en tahdo juoda viiniä heidän kanssaan. En tiedä, miksi.”

Pormestarinna vetosi tohtoriin. ”Eikö ennen vanhaan ollut tapa, että eri kansat – niiden johtajat siis – osoittivat toisilleen kohteliaisuutta ja joivat yhdessä maljan viiniä?”

Tohtori Winter nyökkäsi. ”Niinhän he tosiaan tapasivat.” Hän puisti hitaasti päätään. ”Ehkä se oli erilaista. Kuninkaat ja prinssit esittivät sotaa näytelmänä niin kuin englantilaiset ketunmetsästäystä. Kun kettu oli kuollut, he kerääntyivät metsästäysaamiaiselle. Mutta pormestari on oletettavasti oikeassa: ihmiset eivät ehkä pitäisi siitä, että hän joisi viiniä miehittäjän kanssa.”

”Ihmiset ovat torilla kuuntelemassa soittoa”, pormestarinna sanoi. ”Annie kertoi minulle. Jos he voivat tehdä niin, miksemme me pitäisi yllä sivistyneitä seuratapoja?”

Pormestari katsoi vaimoaan hetken kiinteästi, ja kun hän puhui hänen äänensä oli terävä. ”Madame, luvallanne olen sitä mieltä että emme tarjoa viiniä. Kaupunkilaiset

eivät nyt tiedä mitä ajattelisivat. He ovat eläneet rauhassa niin kauan etteivät osaa oikein uskoa sotaan. He valitsivat minut tietämään mitä ajattelen. Kuusi tämän kaupungin poikaa murhattiin tänä aamuna. Minä olen sitä mieltä, että me emme järjestä metsästysaamiaista. Ihmiset eivät harrasta sotaa huvikseen.”

Madame kumarsi kevyesti. Hän oli useita kertoja nähnyt puolisonsa muuttuvan pormestariksi. Hän oli oppinut olemaan sekoittamatta pormestaria ja puolisoaan toisiinsa.

Pormestari Orden vilkaisi kelloaan, ja kun Josef tuli huoneeseen tuoden pienen kupillisen mustaa kahvia hän otti sen hajamielisesti. ”Kiitos”, hän sanoi, ja siemaisi kahvin. ”Minun pitäisi ajatella selkeästi”, hän sanoi anteeksipyytävästi tohtorille. ”Minun pitäisi olla – tiedätkö, kuinka monta miestä miehittäjällä on?”

”Ei kovin monta”, tohtori sanoi. ”Ei minun luullakseni enempää kuin kaksisataaviisikymmentä; mutta kaikilla on tuollainen pieni konepistooli.”

Pormestari siemaisi taas kahviaan ja aloitti alusta. ”Entä muualla maassa?”

Tohtori kohotti olkapäitään ja antoi niiden taas pudota. ”Eikö missään ollut vastarintaa?” pormestari jatkoi. Ja taas tohtori kohotti olkapäitään. ”En tiedä. Puhelinyhteydet on katkaistu tai vallattu. Uutisia ei saada.”

”Entä meidän poikamme, meidän sotilaamme?”

”Minä en tiedä”, tohtori sanoi.

Josef keskeytti. ”Kuulin – tai Annie siis kuuli –”

”Mitä, Josef?”

”Kuusi miestä tapettiin konekivääreillä, herra pormestari; Annie kuuli, että kolme haavoittui ja otettiin vangiksi.”

”Mutta heitä oli kaksitoista.”

”Annie kuuli, että kolme pakeni.”

Pormestari käännähti. ”Ketkä pakenivat?” hän tiukkasi.

”En tiedä, herra pormestari. Annie ei kuullut.”

Pormestarinna pyyhkäisi pöytää sormellaan tarkistaen oliko sillä pölyä. ”Josef”, hän sanoi sitten. ”Kun he tulevat, pysy soittokellosi lähellä. Tarvitsemme ehkä jotakin pientä. Ja vaihda yllesi toinen takki, Josef; se jossa on napit.” Hän mietti hetken. ”Ja Josef, kun olet tehnyt sen mitä pyydettiin, lähde huoneesta. Tekee huonon vaikutuksen kun seisot jouten kuuntelemassa. Se on maalaismaista, kerrassaan maalaismaista.”

”Kyllä, rouva”, Josef sanoi.

”Me emme tarjoa viiniä, Josef, mutta voisit katsoa että tuossa pienessä hopealaatikossa on joitakin savukkeita kaiken varalta. Ja kun sytytät everstin savukkeen, älä raapaise tulta tikkuun kenkääsi vasten. Käytä tulitikkulaatikon raapaisupintaa.”

”Kyllä, rouva.”

Pormestari Orden avasi puvuntakkinsa napit, otti taskukellonsa ja katsoi sitä, pani sen takaisin ja napitti takin, juoponnappiin. Rouva meni hänen luokseen ja napitti takin oikein.

”Mitä kello on?” tohtori Winter kysyi.

”Viittä vaille yksitoista.”

”Täsmällistä kansaa”, tohtori sanoi. ”He ovat täällä talta. Haluatko minun lähtevän?”

Pormestari näytti kauhistuneelta. ”Lähtevätkö? Ei – jää toki.” Hän naurahti. ”Minua pelottaa vähän”, hän sanoi anteeksipyytävästi. ”Tai no, ei pelota mutta hermostuttaa.” Hän lisäsi avuttomasti: ”Meitä ei ole koskaan valloitettu, ei pitkään aikaan –” Hän vaiken kuunnellen. Kaukaa kuului soittokunnan soittoa, marssia. He kaikki kääntyivät äänen suuntaan ja kuuntelivat.

”Kas niin, nyt he tulevat”, pormestarinna sanoi. ”Toivottavasti liian moni ei yritä tunkea sisään yhtäikaa. Huone ei ole kovin suuri.”

”Olisiko Versailles’n Peilisali rouva pormestarinnasta parempi?” tohtori Winter sanoi purevasti.

Rouva pormestarinna nipisti huulensa yhteen ja silmäili ympärilleen, sijoitellen jo mielessään valloittajia istumaan.

”Huone on erittäin pieni”, hän sanoi.

Marssimusiikki voimistui hiukan, ja haipui sitten. Ovelta kuului vaimea koputus.

”Kukas tuo nyt on? Josef, jos siellä on joku, käske tulemaan myöhemmin takaisin. Meillä on erittäin tärkeitä tekemistä.”

Koputus toistui. Josef meni ovelle, raotti sitä ja avasi hiukan enemmän. Ovenrakoon ilmestyi harmaa hahmo jolla oli kypärä ja pitkävartiset hansikkaat.

”Eversti Lanser lähettää tervehdyksensä”, pää ilmoitti. ”Eversti Lanser vaatii audienssia teidän ylhäisyydeltänne.”

Josef avasi oven selälleen. Kypäräpäinen sotamies astui sisään, silmäili nopeasti huonetta ja siirtyi sivuun. ”Eversti Lanser!” hän kuulutti.

Toinen kypäräpäinen hahmo käveli ovesta, ja hänen everstinarvonsa näkyi vain olkalaatoista. Hänen kannoil- laan seurasi lyhyenlöntä, mustaan liikemiehen asuun son- nustautunut mies. Eversti oli keski-ikäinen, harmaan ja kovan ja väsyneen näköinen. Hänellä oli sotilaan kul- mikkaat hartiat, mutta silmissä ei ollut tavallisen soti- laan ilmeetöntä tuijotusta. Pieni mies joka seiso i nyt hä- nen vieressään oli kalju ja ruusuposkinen; pienet mustat silmät, aistillinen suu.

Eversti Lanser riisui kypäränsä. Hän kumarsi nopeasti sanoen: ”Teidän ylhäisyytenne!” Hän kumarsi pormes- tarin rouvalle. ”Madame!” Ja hän sanoi: ”Sulkekaa ovi, korpraali, olkaa hyvä.” Josef sulki kiireesti oven ja tuijotti hitusen voitonriemuisesti sotilasta.

Lanser katseli kysyvästi tohtoria ja pormestari Orden sanoi: ”Tämä on tohtori Winter.”

”Kaupungin virkailijoitako?” eversti kysyi.

”Lääkäri, herra eversti, ja kaupungin historioitsija, voi- nen sanoa.”

Lanser kumarsi hiukan. ”Tohtori Winter, en tahdo olla loukkaava, mutta kaupunkinne historiaan kirjoite- taan lehti, kenties –”

Ja tohtori Winter hymyili. ”Kenties montakin lehteä.”

Eversti Lanser kääntyi hiukan kohti seuralaistaan. ”Kä- sittääkseni te tunnettekin herra Corellin”, hän sanoi.

”George Corellin?” pormestari sanoi. ”Tottahan toki minä tunnen hänet. Miten jakset, George?”

Tohtori Winter keskeytti tervehdysten vaihdon. Hän sanoi erittäin muodollisesti: ”Teidän ylhäisyytenne, herra

pormestari, meidän ystävämme George Corell valmisti tämän kaupungin valtausta varten. Hyväntekijämme George Corell lähetti sotilaamme tuntuureille. Päivällisvieraamme George Corell on laatinut luettelon kaupungin joka ainoasta tuliaseesta. Meidän ystävämme, George Corell!”

”Minä teen työtä sen hyväksi mihin uskon! Se on kunniallista!” Corell sanoi vihaisesti.

Ordenin suu lerppui puoliavoinna. Hän oli aivan ymmällään ja katseli avuttomasti vuoroin Winteriä ja Corellia. ”Se ei ole totta”, hän sanoi. ”George, eihän se ole totta! Sinä olet istunut minun pöydässäni, sinä olet juonut minun kanssani portviiniä. Hyvän aika, sinähän autoit minua suunnittelemaan sairaalankin! Ei voi olla totta!”

Hän katsoi hievahtamatta Corellia ja Corell vastasi soitaisasti hänen katseeseensa. Seurasi pitkä hiljaisuus. Sitteen pormestarin piirteet vetäytyivät hitaasti tiukoiksi ja hyvin virallisiksi ja hänen koko vartalonsa jäykistyi. Hän kääntyi eversti Lanseria kohti ja sanoi: ”En halua puhua tämän herrasmiehen seurassa.”

Corell puuskahti: ”Minulla on oikeus olla täällä! Minä olen sotilas, niin kuin muutkin. Minulla ei vain ole univormua.”

Pormestari toisti: ”En halua puhua tämän herrasmiehen seurassa.”

”Olisitteko hyvä ja poistuisitte nyt, herra Corell”, eversti Lanser sanoi.

Ja Corell toisti: ”Minulla on oikeus olla täällä!”

Lanserin ääni oli terävä. ”Olisitteko hyvä ja poistuisitte nyt, herra Corell? Oletteko minun esimieheni?”

JOHN STEINBECK (1902–1968) tunnetaan rehevänä ja lämminhenkisenä ihmisen ja yhteiskunnan kuvaajana. Steinbeckin romaanit ja kertomukset, muun muassa *Vihan hedelmät*, *Helmi*, *Hyvien ihmisten juhla*, *Eedenistä itään* sekä *Hiiriä ja ihmisiä* elävät jatkuvasti uusina painoksina sekä näytelmä-, elokuva- ja tv-sovituksina. John Steinbeck sai Nobelin kirjallisuuspalkinnon vuonna 1962.

Routakuun aika on pieni kirja, jolla on suuri historia. Keskelle toista maailmansotaa pohjoiseen pikkukaupunkiin sijoittuva vahvasti väkivallan vastainen romaani kertoo miehittäjistä ja miehitetyistä ja kiristyvistä tilanteesta heidän välillään. Alkuteos julkaistiin Yhdysvalloissa vuonna 1942, ja Saksan miehittämissä Euroopan maissa sen kielletyt käännökset nousivat merkittäviksi propagandan välineiksi, joiden hallussapidosta saattoi saada kuolemantuomion.

”Harvat aikamme kirjalliset teokset ovat yhtä voitokkaasti todistaneet ajatusten voimasta kylmää terästä ja raakaa voimaa vastaan, ja harvat puhutelleet yhtä voimaannuttavasti ihmisiä eri maissa ja kulttuureissa.”

STEINBECK-TUTKIJA DONALD V. COERS

Päällys:Timo Mänttari

